

0wşar türkmenleri

Category: Kitapcy,Sözler,Taryhy makalalar

написано kitapcy | 22 января, 2025

0wşar türkmenleri

■ ÖNSÖZ

Bu araştırma, en önemli Oğuz boylarından olan Avşar Türkmenleri'ni incelemektedir. Avşarlar, XI.yy'dan itibaren Türk tarihinde en devamlı rolleri oynayarak adını günümüze kadar yaşatabilen tek boydur. Onlar İslam öncesi Türk-Oğuz tarihinde de güçlü ve etkin bir boy olarak kendini göstermektedir. Anadolu'nun ve fetih iskanında birinci derecede faaliyet gösteren ve Selçuklu Devri'nde faaliyetleri ile akis yapmış 3-4 boydan biri olan Avşarlar hakkında bilgilerin yeterli olmadığını ve bilgilerin dağınık olduğunu müşahade ettik. Avşarlar'a dair bir çok konuda da ilim adamlarımızca zıt görüşler ortaya atıldığını gördük. Bu sebeple Avşar boyunu konu alan müstakil bir eser vücuda getirilememiştir.

Biz bu araştırmamızda dar anlamda Avşar tarihine ait genel bir bilgi, geniş anlamda ise Kayseri ve civarına yerleşen Avşar obalarının tarihleri ve iskanları ile, iskan sonrası durumlarını açıklayan bir çalışma yaptık.

Bu amaçla saha araştırması yapmamız gerekmektedir. Bunun için Kayseri başta olmak üzere, Adana, Maraş, Sivas, Nevşehir, Kırşehir illeri ve bu illere bağlı bazı ilçeler ile köyleri gezdik. Yüzlerce kişiyle görüştük. Bizim için çok faydalı olan bu görüşmelerde enteresan sonuçlar ortaya çıkmıştır.

Ancak, bizim bu çalışmamız iddialı bir çalışma değildir. Kaynaklara yeterli derecede ulaşamamamız bilgilerin dağınık ve görüşlerin oldukça farklı olmasının bu çalışmayı eksik bıraktığı kanaatindeyiz. Buna rağmen Avşar Türkmenleri'ne dair düzenli, derli – toplu bir çalışma yaptığımız inancındayız.

Araştırma üç bölümden oluşmaktadır. I. Bölümde; Avşarlar'ın mensup olduğu Oğuzlar hakkında tanıtıcı bilgi verilmiştir. II.

Bölümde; genel olarak Avşarlar'ın tarihi anlatılmaktadır. III. Bölümde; ise Kayseri ve civarına yerleştirilen Avşarlar'ın tarihleri, iskanları ve iskan sonrası konu edilmiştir. Bu çalışmamızda bizlere destek veren herkese teşekkürü bir borç biliriz.

Memduh YAĞMUR,
Fırat Üniversitesi İletişim Fak.Öğr.Gör.
Adnan Menderes KAYA,
Tarih Öğretmeni

► I.BÖLÜM

■ OĞUZLAR

Oğuz adının menşei ile ilgili çeşitli görüşler ileri sürülmüşse de Gy. Nemeth tarafından izah edilen görüş doğru olanıdır. Buna göre Oğuz Ok+z'den türemiş bir kelimedir. Ok oymak, z ise çokluk ekidir. Böylece Oğuz oymaklar anlamına gelmektedir.[1]

Oğuzlar Gök Türk Devleti'ne mensup Türk boylarından biri olup, dokuz boydan oluşuyor ve VII ve VIII.yyTula ırmağı boylarında yaşıyorlardı. Onlar, devletin dayandığı önemli boylar arasında idiler. Bu dokuz boydan ikisinin adı biliniyor (Kuni ve Tonra). Uygurlar döneminde de yine devletin dayandığı en önemli boylardan olan Oğuzlar, çok güçlü idiler. Hatta Uygur kağanına karşı isyan hareketine bile giriştiler. Dokuz Oğuzlar'ın akibeti bilinmiyor.

Bu dokuz Oğuzlar'dan ayrı olarak bir de Batı Göktürkler'den olan Oğuzlar vardı ki onlar On Ok'lara mensup idiler. Seyhun kıyılarında yaşayan bu Oğuzlar başka bir Türk eli kendisiyle mukayese edilemeyecek derecede dünya tarihinde pek mühim bir rol oynamıştır. Onlar Selçuklu ve Osmanlı İmparatorluklarını kurmuşlar ve Moğol istilasından sonra kavmin varlığını, tarihini, hatıralarını ve kültürünü korumak bakımından Türk Alemi'nin yegane kavmi olmak vasfını taşımışlardır.

Seyhun Oğuzları Boz-ok ve Üç-ok diye iki kola ayrılıyorlardı. Yurtları Hazar Denizinden, Seyhun Irmağı boylarındaki Farab ve

İsficap yörelerine kadar olan yerler ile bu ırmağın kuzeyindeki bozkırlar idi. Başlarında Yabgu ünvanlı bir hükümdarları bulunan Oğuz Yabgu Devleti X. Yy'ın birinci yarısında müstakil ve kudretli bir devlet idi. Onlar hiç bir zaman başka bir devlete tabi olmadılar. Oğuz Devleti'nin ne zaman ve nasıl ortadan kalktığı bilinmiyor. Ancak iç çekişmeler sonucu XI. yy. başlarında yıkıldığı tahmin ediliyor. Oğuz Yabguluğunun dağılmasıyla bir kısım Oğuz boyları Karadeniz kuzeyine göç ederek Balkanlar'a kadar inmişlerdir

X.yy'da gelişen iktisadi hayat ve ticari yoğunluk Oğuz yurtlarında zenginliğin artmasına ve buna bağlı olarak şehir hayatının gelişmesine sebep olmuştur. Böylece yeni şehirler kurulmuş ve yüksek bir kültür meydana gelmiştir. Yine bu sıralardaki ticari münasebetler vasıtasıyla İslamiyet'te hızlı bir şekilde yayılmış, XI.yy'da Oğuzlar'ın dini haline gelmiştir. Oğuzlar Selçuklu idaresinde Bizans sınırlarına uzanan bir devlet kurmuşlar ve Bizans karşısında savunmasız kalan ve manen çürümüş olan İslam Alemi'nin de yeni ve tükenmez kuvvet kaynağı olmuşlardır. Bu Oğuzlar Türkmen adıyla tanınmışlar ve Oğuz adı daha çok milli ananeler ve destansı hikayelerde takılıp kalmıştır. İslamlığın etkisiyle yoğunlukla yerleşik hayata geçen Oğuzlar, göçebe kavimdaşları tarafından yatuk (tembel) diye aşağılanmışlardır. Göçebe Oğuzlar'ın sürekli yer değiştirerek yağma yapmalarına karşılık, şehirlerde yaşayan Oğuzlar, Moğol istilasını ile birlikte çoğunlukla yerlerinden kalkarak Horosan ve İran'ın bazı yerlerine kaçtılar. Moğolların İran'a gelmesiyle de Anadolu'ya geldiler.

● Boylar

Oğuzlar 24 boydan oluşan büyük bir topluluktur. Onlar Boz-ok ve Üç-ok olarak iki ana kümeye ayrılmıştır. Daha XI. yy'da Seyhun bölgesinde bu teşkilatın var olduğunu görüyoruz.

Oğuz boylarına ait iki ana liste vardır. Bunlar; Kaşgarlı ve Reşideddin listeleridir. Diğer listeler (H.Müstevfi, Yazıcıoğlu, Neşri, Ebulgazi...) Reşideddin'den aktarmadır.

Yalnızca Aynı Kaşgarlı'dan faydalanmıştır.

Kaşgarlı'da Oğuzlar 24 boy olarak gösterilmiştir. O, iki boyu Halaç adıyla anıp, Oğuzlar'dan saymadığı gibi adlarını da vermemiştir. Ayrıca o listesinde boyları o zamanki şöhretlerine göre sıralamıştır. Kaşgarlı, 24 boyun Zülkarneyn'in Türkistan seferi sırasında Türkmen adını aldıklarına dair bir hikaye anlatır. Ona göre bu boylar bir çok obadan olmuştur ki, Oğuzlar'ın boylarından hiçbirinin obası kesinlikle bilinmiyor.

Oğuz boylarına ait tam liste XIV.yy başlarında Reşideddin tarafından verilmiştir. Buna göre Oğuzlar 24 boydur ve Boz-Ok, Üç-Ok olarak iki ana kola ayrılmıştır. Kaşgarlı'da ise böyle bir ayırım söz konusu değildir. Reşideddin listesini hazırlarken Oğuzlar'ın eski siyasi ve sosyal mevkilerine sadık kalmıştır. Buna göre Oğuz Han 6 çocuğundan 4'er tane torun sahibi olmuştur ki Oğuz boyları bu 24 torundan gelmektedir. Boz-ok, Üç-ok ayırımı da iki ayrı kadından geldikleri içindir.

Reşideddin'e göre Oğuzlar'ın hakim kolu Boz-ok'lardır. Bu sebeple Boz-ok'ların alameti yay. Üç-ok'lar ise tabi olduklarından ok idi. Eski Türkler sisteminde ve ordusunda ikili düzen bir kuraldı. Sağ ve Sol sıfatları ile anılan bu düzende Sağ kol daha şerefli sayılıyordu. Böylece Boz-ok'lar da hakim kol olduklarından sağ kol sayılmışlardır. Boz-ok'ların hakim kol sayılması, İslamiyet'ten önce siyasi üstünlüğün bu kolda olmasına bağlanıyor. Oğuz Yabguları Kayı, Yazır, Avşar, Beğdili ve Eymür boyundan çıkmıştır ki yalnız Eymür boyu Üç-ok'lardan idi. Dede Korkut destanlarında ise üstünlük Üç-ok'lardadır. İslami dönemde de Üç-ok'lar büyük bir varlık göstermiştir. Kaşgarlı listesinde olan Çaruklug boyu Reşideddin listesinde yoktur. Reşideddin listesinde ise Kaşgarlı'da olmayan şu isimler vardır: Yaparlı, Kızık, Karkın. Bunlardan Kızık ve Karkın (Yıldız Han Oğulları), Kaşgarlı'nın listesine almadığı iki boydur. Yaparlı ise adının ne manaya geldiği yazılmayan tek boydur. Ayrıca ne Yaparlı ne de Çoruklu'ya ait tarihi bir kayda, bir yer adına veya teşekküle rastgelinmiştir. Böylece Reşideddin deki Yaparlı'nın

Kaşgarlı'daki Çoruklu'nun yerini tuttuğu görülüyor. Kaşgarlı ve Reşideddin boylara ait damgalarını da göstermişlerdir. Bu damgalar hayvanlara vuruluyor, paralara konuluyor, yapılan eserlere, vesikalara ve hatta bayraklara da işleniyordu. Reşideddin de fazla olarak Ongunlar'da görülmektedir. Ongunlar eti yenmeyen avcı kuşlardır ve kutsal kabul edilirler. Yine Reşideddin'in listesinde, eski zamanlarda boyların boylarda yiyeceği koyun etinin kısımları da bir kaideye bağlanmıştır. Anlaşılacağı gibi bu gelenekler kendi eli içindeki siyasi ve sosyal hukukunu tayin etmektedir.

■ OĞUZ BOYLARI

· Bozoklar · Üçoklar
Günhan
Kayı
Bayat
Alkaevli
Karaevli
Ayhan
Yazır
Döğer
Dodurg
Yaparlı
Yıldızhan
Avşar
Kızık
Beydli
Karkın
Gökhan
Bayındır
Peçenek
Çavuldur
Çepni
Dağhan
Salur

Eymür
Alayuntlu
Yüreğir
Denizhan
İğdi
Bügdüz
Yıva
Kınık

● Anadolu'da Yerleşim

Oğuz Yabgu Devleti'nin yıkılması ile Oğuzlar'ın bir kısmı Karadeniz Kuzeyine gitmişlerdi. Bir bölümü ise 1035'te Horosan'a gelmişti. Gazneliler'e ait olan bu bölgede Selçuklu idaresi altında yaşayan Oğuzlar, Gazneliler'i uzun süren mücadelelerden sonra yenerek devletlerini kurdular (1040). Kısa zamanda Bizans sınırına kadar topraklarını genişlettiler. Seyhun'daki ana Oğuz kitlesinden kopan parçalar da sürekli İran'a geliyor ve devlete katılıyorlardı.

İslamiyeti kabul eden bu Oğuzlar aynı zamanda İslam dünyasının koruyucuları oldular. Böylece İslamiyet yeni ve güçlü bir unsura kavuşmuş oldu. Oğuzlar, Bizans karşısında İslam'ı savunmakla kalmamış, onları geri atarak Anadolu'yu almışlar yeni ve ebedi bir vatan yapmışlardır.

Araplar'ın uzun yıllar, muazzam ordular tarafından fethedemediği Anadolu 1071 Malazgirt Savaşı'nı takiben 8-10 yıl gibi bir sürede Türkler'in eline geçti. Böylece Anadolu'nun her tarafı Oğuz kümeleri ile doldu. Bunlar İran ve Türkistan'dan gelenlerce devamlı besleniyor ve nüfusları artıyordu. Fetihden sonra Anadolu ile Türkistan arasında bir göç kanalı kurulmuştu. Bu kanal 13.yy'daki Moğol istilasına ile daha da hareketlendi. Anadolu'ya daha kalabalık Oğuz grupları gelmeye başlandı. Anadolu'nun Türkleşmesini esasen Moğol istilasına borçluyuz. XIII.yy ortalarında yabancılar Anadolu'dan Suriye'ye önemli ölçüde Türkmen kaçtı. Bunlar orada da Boz-ok, Üç-ok teşkilatını muhafaza ettiler. Kuzey Suriye ve Osmanlı döneminde Halep Türkmenleri diye tanınan

grup işte bunlardır. Bu Türkmenler daha sonra Anadolu ve İran'a büyük ölçüde göçerek yerleşmiştir. Anlaşıldığına göre Boz-ok, Üç-ok teşkilatını en son taşıyan Oğuz kümesi bunlardır. Moğol baskısıyla Seyhun boylarında oturan yerleşik Oğuzlar'da Anadolu'ya aktılar ve Oğuzlar'ın ezici çokluğu Anadolu'da toplandı. Böylece XI.yy'dan XIV.yy sonlarına kadar süren bu göçlerle Anadolu Oğuz ülkesi haline geldi. Oğuzlar'ın bir bölümü ise yerlerinde kaldı ki bugün Türkmenistanlılar onların torunudur.

İlk fetihlerle gelenler oğu ve güneydoğu Anadolu'da yerleşmişler ve buralarda beylikler kurmuşlardır. Moğol istilasıyla birlikte Oğuzlar'ın önemli kısmı ise Batı Anadolu'ya gelmişlerdir. Bu tarihlerde Denizli bölgesinde 200.000 Türkmen'in yaşaması buna güzel bir örnektir.

Doğu ve Güneydoğu Anadolu coğrafi ve iklim şartları yüzünden Orta ve Batı Anadolu'nun aksine Türk yerleşimine daha az elverişli idi. Buna rağmen bu bölgelerde şehir hayatının geliştiğini ve Türkler'in bu bölgelere yerleştiğini görüyoruz. Bunlar Akkoyunlu ve Karakoyunlular idi. Fakat onların çoğunun İran'a gitmesiyle buraların bugünkü kavmi yapısı Osmanlı döneminde oluştu. Ebu Said Bahadır Han'ın ölümü üzerine Moğollar'ın iç mücadeleye girmeleri ile Anadolu'daki Türkmenler tam bir istiklal ve huzura kavuştular. Anadolu Beylikleri bundan sonra Türk birliğini kurmak için mücadeleye sarılacaklardır. Selçuklular'dan sonra beylikler döneminde ise Anadolu gerçek bir Türk ülkesi halini aldı. Selçuklular zamanında alınamayan yerlerin fethi, Türk nüfus ve kültürünün başta şehirler olmak üzere her yerde tam hakimiyet kurması, Türkçe'nin resmi ve edebi dil olarak kullanılması ve hakim olunan yerlerin mamur edilmesi, halkın müreffeh yaşaması bu devirde gerçekleşti.

Osmanlılar tarih sahnesine çıktığında Anadolu'daki Türkler her şeye sahip bir topluluk haline gelmişti. Osmanlılar'ın yaptığı iş Bursa'dan İstanbul'a kadar olan yeri fethetmek oldu. Her şey olgunlaşmıştı ve ortam müsaitti. Osmanlılar Anadolu'ya tamamen ancak Kanuni döneminde sahip oldular. Tahrir defterlerine göre Oğuzlar'dan 23 boyun Anadolu'ya geldiğini

kesin olarak ortaya koymuştur. Kaşgarlı'nın Alka-bölük, Reşideddin'in Alkaravlı (Alka-evli) diye andığı boya gelince böyle bir yer adına rastlanmamakla beraber bazı köy adları bununla ilgili gözüküyor. Halka evli, Halka avlu, Halka havlu köy adları Alka evli'nin değişmiş şekilleri olabilir. Hatta Halkalı köy adları dahi bu boyla ilgili olabilir.

Salur, Çavuldur, İğdir, Yazır, Eymür ve Karkın boyları Hazar Ötesi Türkmenlerinin oluşmasında birinci derecede emil oldukları gibi; bunlardan Salur, Eymür ve Karkınlar Anadolu'nun iskanında da önemli rol oynamışlardır. Hazar Ötesi Türkmenlerini oluşturan Kayı, Bayındır ve Bağdililer'den Kayılar Anadolu'nun fetih ve iskanında en önemli rolü oynayan boy olma özelliğini taşımaktadır. Bayındırlar'da önemli ölçüde iskan olmuşlardır. Bağdililer'den ise göçebe ve yerleşik kalabalık teşekküllerin yaşadıklarını görüyoruz. Anadolu'da diğer boylara nazaran daha zayıf bir durumda görülen boylar ise, Peçenek, Yıva, Bügdüz, Dodurga, Kızık, Alayundlu boylarıdır. Eski zamanlardan beri Oğuz boylarının nüfusları arasında farklar vardı. Bazı boylar kalabalık, bazıları az kalabalık, bazıları ise az nüfuslu idiler.

Avşar'a gelince; 16.yy'a ait Oğuz boylarının yer adları sırasında Kayı boyundan sonra (94 yer adı) ikinci sırada gelen (86 yer adı) ve Anadolu'nun Türkleşmesinde birinci derecede rol oynayan büyük bir boydur. Türkiye ve İran'da kalabalık oymakları bulunan Avşarlar, hükümdar çıkarmış 5 boydan birisidir. Avşar'dan sonra Kınık (81 yer adı) gelmektedir. Anadolu'nun fethi ve iskanında Kayı, Avşar, Kınık, Bayındır ve Salurların birinci derecede rol aldıkları anlaşılmaktadır.

► II. BÖLÜM

■ AVşAR TARİHİNE TOPLU BİR BAKIş

A. Avşar Adı, Manası

Bütün Oğuz-Türkmen boyları Oğuz Han'ın 6 oğlundan ve 24 torunundan meydana gelmiştir. Avşar'da Yıldız Han'ın büyük oğlunun adı olup Boz-ok koluna mensuptur.

Avşar boyunun adı Kaşgarlı Mahmut (XI.yy) ve Fahrettin Mübarek Şah (XIII yy) listelerinde Avşar; Reşidüdin (XIV.yy başı) ile ona dayanan Yazıcıoğlu (XV.yy) ve Ebulgazi Bahadır Han (XVII.yy) listelerinde Avşar olarak geçer. Moğol istilasından önceki Vekayinamelerde de Avşar şeklinde rastlamak mümkündür. XIV ve XVII.yy'lerde Anadolu'da her ikisi de görülmekle beraber Avşar adı daha çok yaygındır ve telafuz şekli zamanımızda ülkenin her yerinde Afşar'ın yerini almıştır. Buna karşılık XVI.yy'dan beri İran kaynaklarında Afşar şeklinde yazılır ve halen de bu boya mensup oymak ve köylülerce Afşar olarak söylenir.[2]

Kaşgarlı Mahmut kabile olarak diğer Oğuz boyları ile birlikte 6. sırada Afşar olarak bahsederek şeklinde damgasını gösterir.[3] Reşidüddin'e göre Avşar hükümdar çıkarmış 5 boydan birisidir.[4] Manası ise "çevik ve vahşi hayvan avına hevesli" olup; ongunu tavşancıl kuşu ve şeklinde damgası vardır.[5]

Yazıcıoğlu Ali'de "cüst-ü çalak ve ava, canavara ve kuşa hevesli" manasını vermekte, ongunun taşvancıl ve damgasının da şeklinde olduğunu göstermektedir.[6] Ebulgazi Bahadır Han'da "iş i çabuk işleyici" manasını vererek; ongununu beyaz doğan (çeralaçın), damgasını da şeklinde göstermektedir.[7] Wambery'de Avşar adına bir yerde "toplayıcı" diğer bir yerde ise "zaptiye neferi mübaşir" manasını vermektedir. G. Nemeth'de Avşar'ın "Avş" fiilinden geldiğini bunun da Kırım-Kazak Türkçesinde "müsaade etmek ve itaat etmek" manasına geldiğini, dolayısıyla Avşar'ın itaatli manasında olduğunu söylemektedir.[8] Zeki Velidi Togan'da Avşar'ın "Avcı + er" den geldiğini, Tamaschek'in "avş=kam" demek olduğunu ve bunun mümkün olamayacağını belirtmektedir.[9] S.Ataniyazov'a göre "taypa", "il" boy anlamında, Z.B.Muhammedovan'a göre "avşarmak, avşarılmak" sözleri kibirli olmak ve kibirlenmek anlamındadır. Azeri lehçesinde "avşar" süt, "avşarmak" sağlamak, Seyhan ağızlarında ise yetenekli manasında kullanılmaktadır.

Ancak Avşar sözünde "ava hevesli" manasından başlarsak, kelimenin kökünü "Av" sözünde aramak lazımdır. Buna göre av kökünden -ş-ar ekleri ile meydana gelmiş olması gerekir. Biz

böylece Avşar'ın "av" isminden geldiğini kabul etmiş oluyoruz ki, söyleyiş ve anlama bu yöndedir.[10][11]

Türkmenistan'da ise kılıç yalayıcı anlamı verilmekte ve Nadir Şah'a da Nadir Kılıçoğlu denmektedir. [12]

Görüldüğü üzere Avşar adının manası hakkında çeşitli görüş ve açıklamalar var. Fakat günümüzde Avşar Türkmenleri arasında en çok "çevik, ava meraklı ve işini çabuk gören" anlamı kullanılmaktadır.[13]

Bunun yanında günümüzde Çuvaş Türkleri arasında "Yapşar" şeklinde bir kelime vardır ki; bu Avşar ile aynıdır. Başına bir "y" harfi eklendiği görülen kelimenin manası da "eli açık ve cömert" tir.[14]

Türklerin bazı hayvanları ve kuşları kutsal sayıp, sembol edinmeleri bir inanıştı. Ongun denilen bu kuşlar yırtıcı ve korkulan kuşlardı ve eti yenmezdi. Fakat Oğuzlar'ın tarihinin hiç bir devresinde bir totem devresi görülmemiş, paganlığa rastlanılmamıştır.

Avşar boyunun ongunu da Reşidüddin ve Yazıcıoğlu'na göre tavşancıl kuşu (kartala benzeyen fakat daha küçük ve kahve renkli bir kuş), Ebulgazi Bahadır Han'a göre ise beyaz doğan (çurelaçin) kuşudur.[15]

Oğuz boylarının hepsinin aynı zamanda kendilerine ahs bir damgaları vardır. Bu damgalar hayvanlara vurulmakta, halı ve kilim motifi olarak kullanılmakta, aşı boyası ile evlerin duvarlarına resmedilmekte, nazar değmemesi ve uğur getirmesi için bazı giyim eşyalarına konulmakta, hatta mezar taşlarına, abidelere, yapılara ve kayalara kazılmakta, devletlerin bastırdığı paralarda Boy'un belirtisi olarak kullanılmaktadır.[16] Bu damgalar sayesinde yapıların, eserlerin hangi boy tarafından inşa edildiğini, kimi beylik ve devletlerin hangi boy tarafından kurulduğunu ve kimi ünlü ailelerin hangi boya mensup olduğunu anlıyoruz ki tarih açısından çok büyük bir öneme sahiptir.

Eski zamanlarda Oğuz boylarının toylarda yiyeceği koyun etinin kısımları da belli bir kaideye bağlanmıştır. Bu kısımlara sünük denir. Ongunlar gibi her dört boyunda müşterek sünüğü vardır. Yıldız Han Oğulları'nın (Avşar, Beydili, Karkın,

Kızık) sünüğü de sağ umaca yani kalça (sağırı) kemiği kısmıdır.[17]

Ebulgazi Bahadır Han şöyle anlatmaktadır. “Altın çadırın baş köşesinde Gün Han, iş eşiğinde Irkıl Hoca sağ kolda birinci çadırda Kayı..., ikinci çadırda Alkaevli...,üçüncü çadırda ise Avşar’ı oturttular. Sağ uyluğu pay olarak verdiler. Kızık onu doğradı, Torumçı atlarını tuttu.[18]

A.Avşar Adı, Manası

Bütün Oğuz-Türkmen boyları Oğuz Han’ın 6 oğlundan ve 24 torunundan meydana gelmiştir. Avşar’da Yıldız Han’ın büyük oğlunun adı olup Boz-ok koluna mensuptur.

Avşar boyunun adı Kaşgarlı Mahmut (XI.yy) ve Fahrettin Mübarek Şah (XIII yy) listelerinde Avşar; Reşidüdin (XIV.yy başı) ile ona dayanan Yazıcıoğlu (XV.yy) ve Ebulgazi Bahadır Han (XVII.yy) listelerinde Avşar olarak geçer. Moğol istilasından önceki Vekayinamelerde de Avşar şeklinde rastlamak mümkündür. XIV ve XVII.yy’larda Anadolu’da her ikisi de görülmekle beraber Avşar adı daha çok yaygındır ve telafuz şekli zamanımızda ülkenin her yerinde Afşar’ın yerini almıştır. Buna karşılık XVI.yy’dan beri İran kaynaklarında Afşar şeklinde yazılır ve halen de bu boya mensup oymak ve köylülerce Afşar olarak söylenir.[19]

Kaşgarlı Mahmut kabile olarak diğer Oğuz boyları ile birlikte 6. sırada Afşar olarak bahsederek () şeklinde damgasını gösterir.[20] Reşidüddin’e göre Avşar hükümdar çıkarmış 5 boydan birisidir.[21] Manası ise “çevik ve vahşi hayvan avına hevesli” olup; ongunu tavşancıl kuşu ve () şeklinde damgası vardır.[22]

Yazıcıoğlu Ali’de “cüst-ü çalak ve ava, canavara ve kuşa hevesli” manasını vermekte, ongunun taşvancıl ve damgasının da (X) şeklinde olduğunu göstermektedir.[23] Ebulgazi Bahadır Han’da “iş i çabuk işleyici” manasını vererek; ongununu beyaz doğan (çeralaçin), damgasını da () şeklinde göstermektedir.[24] Wambery’de Avşar adına bir yerde “toplayıcı” diğer bir yerde ise “zaptiye neferi mübaşir”

manasını vermektedir. G. Nemeth'de Avşar'ın "Avş" fiilinden geldiğini bunun da Kırım-Kazak Türkçesinde "müsaade etmek ve itaat etmek" manasına geldiğini, dolayısıyla Avşar'ın itaatli manasında olduğunu söylemektedir.[25] Zeki Velidi Togan'da Avşar'ın "Avcı + er" den geldiğini, Tamaschek'in "avş=kam" demek olduğunu ve bunun mümkün olamayacağını belirtmektedir.[26] S.Ataniyazov'a göre "taypa", "il" boy anlamında, Z.B.Muhammedovan'a göre "avşarmak, avşarılmak" sözleri kibirli olmak ve kibirlenmek anlamındadır. Azeri lehçesinde "avşar" süt, "avşarmak" sağmak, Seyhan ağızlarında ise yetenekli manasında kullanılmaktadır. Ancak Avşar sözünde "ava hevesli" manasından başlarsak, kelimenin kökünü "Av" sözünde aramak lazımdır. Buna göre av kökünden -ş-ar ekleri ile meydana gelmiş olması gerekir. Biz böylece Avşar'ın "av" isminden geldiğini kabul etmiş oluyoruz ki, söyleyiş ve anlama bu yöndedir.[27][28]

Görüldüğü üzere Avşar adının manası hakkında çeşitli görüş ve açıklamalar var. Fakat günümüzde Avşar Türkmenleri arasında en çok "çevik, ava meraklı ve işini çabuk gören" anlamı kullanılmaktadır.[29]

Bunun yanında günümüzde Çuvaş Türkleri arasında "Yapşar" şeklinde bir kelime vardır ki; bu Avşar ile aynıdır. Başına bir "y" harfi eklendiği görülen kelimenin manası da "eli açık ve cömert" tir.[30]

Türklerin bazı hayvanları ve kuşları kutsal sayıp, sembol edinmeleri bir inanıştı. Ogun denilen bu kuşlar yırtıcı ve korkulan kuşlardı ve eti yenmezdi. Fakat Oğuzlar'ın tarihinin hiç bir devresinde bir totem devresi görülmemiş, paganlığa rastlanılmamıştır.

Avşar boyunun ongunu da Reşidüddin ve Yazıcıoğlu'na göre tavşancıl kuşu (kartala benzeyen fakat daha küçük ve kahve renkli bir kuş), Ebulgazi Bahadır Han'a göre ise beyaz doğan (çurelaçin) kuşudur.[31]

Oğuz boylarının hepsinin aynı zamanda kendilerine ahs bir damgaları vardır. Bu damgalar hayvanlara vurulmakta, halı ve kilim motifi olarak kullanılmakta, aşı boyası ile evlerin duvarları resmedilmekte, nazar değmemesi ve uğur getirmesi

için bazı giyim eşyalarına konulmakta, hatta mezar taşlarına, abidelere, yapılara ve kayalara kazılmakta, devletlerin bastırđıđı paralarda Boy'un belirtisi olarak kullanılmaktadır.[32] Bu damgalar sayesinde yapıların, eserlerin hangi boy tarafından inşa edildiğini, kimi beylik ve devletlerin hangi boy tarafından kurulduğunu ve kimi ünlü ailelerin hangi boya mensup olduğunu anlıyoruz ki tarih açısından çok büyük bir öneme sahiptir.

Eski zamanlarda Oğuz boylarının toylarda yiyeceği koyun etinin kıısmalrı da belli bir kaideye bağlanmıştır. Bu kısımlara sünük denir. Ongunlar gibi her dört boyunda müşterek sünüğü vardır. Yıldız Han Oğulları'nın (Avşar, Beydili, Karkın, Kızık) sünüğü de sağ umaca yani kalça (sağırır) kemiği kısmıdır.[33]

Ebulgazi Bahadır Han şöyle anlatmaktadır. "Altın çadırın baş köşesinde Gün Han, iş eşiğinde Irkıl Hoca sağ kolda birinci adırdı Kayı..., ikinci adırdı Alkaevli...,üçüncü adırdı ise Avşar'ı oturttular. Sağ uyluğu pay olarak verdiler. Kızık onu doğradı, Torumı atlarını tuttu.[34]

B. İslam Öncesi Dönem

Avşarlar, İslamiyet öncesi de varlıklarını hissettirebilen büyük ve geniş bir boy olarak karşımıza çıkmaktadır. En eski Oğuz rivayetlerinde, Avşarlar hakkında şu bilgiler vardır: Oğuz İli'nin Hakanı Köl Erki'nin bir kızı vardı. Çok güzel, baba ve anasının bütün işlerine muktedir. Korkut, Köl Erki ile Tuman'a söyleyip yedi gece-gündüz düğün yapıp padişahlara layık esbab ve çeyiz ile Köl Erki'nin kızını Tuman'a verdi. Aynı zamanda Ayna Han diye Avşar ilinin Han'ı vardı. Ayna Han bu kızı oğluna istemişti Köl Erki'nin üzerine yürüdü. Köl Erki'de kabul edip kızı verecek olmuştu. Ayna Han kızı Tuman'a verdiğini işittikten sonra asker çekip Köl Erki'nin üzerine yürüdü. Köl Erki de büyük bir ordu ile karşı varıp vuruşup Ayna'yı malup etti. Ayna'nın oğlunu öldürdü ve askerini kırdırdı. Ayna'yı kovalayıp yurduna vardı. Yurdunu alıp altı ay orada oturdu. Ayna kaçıp başka bir ile gitti. Köl Erki and

içip, Ayna'ya adam gönderip dedi ki; "Bu kötülüğü yapan sen değil, oğlun idi. O da cezasını buldu. Şimdi seninle ardeşiz, gel yurduna sahip ol, ben dönüyorum" elçi varıp bu sözlerin hepsini söyledi. Ayna inanıp geldi. Köl Erki'yi gördü. Köl Erki'de yurdunu teslim edip dönüp kendi yurduna indi.

Bir başka yerde de şöyle bir hadise anlatılmaktadır:

Buğra Han evlenmek istemektedir. Beyler "Han'a münasip odur ki evlensinler" deyince Han oğluna; "öyle münasip hatun nereden bulunur ki gelip annenin yerini tutsun" dedi. Kuzı Tekin "annem gibi olmazsa ondan aşağı olsun" dedi. Avşar ilinde Eğrence denilen zatın görülecek iyi, yurtta ün yapmış güzel bir kızı vardı. Onu Han'a alıverdi. O bedbaht kızın gönlüne bu fikir geldi ki: "Kuzı Tekin'in bana meyli var. Onun için beni babasına bahane ile alıyor, ta ki kendisi benimle gizlice sevişsin. Yoksa ihtiyar adama benim gibi güzelliğe sahip bir kızı niçin alıversin" dedi. Fakat bu kız Kuzı Tekin'e aşık olmuştu. Kuzı tekın'den yüz bulamayınca onun hakkında iftiralarda bulunuyor ve kendisiyle yattığı yalanını etrafa yayıyordu. Halk ikiye bölündü ve kimi Kuzı Tekin'e, kimi de kıza inanıyordu. Han Kuzı Tekin'i dinleyip hizmetçileri sıkıştırdı gerçekte ortaya çıktı. Kızı beş yabancı taya bağlayarak, parçalayıp öldürdü.[35]

Bu rivayetlerden anlaşıldığına göre Avşarlar, İslam öncesinde de Oğuz Eli içerisinde büyük ve kuvvetli bir boy olarak görülmektedir. Çok kalabalık ve müstakil bir yurtlarının olduğu, başlarında da kendi soylarından bir hanlarının bulunduğu anlaşıyor. Avşar ili hanının asker çekip, Oğuz ili hanı ile savaşabilecek kadar güçlü ve cesaretli oldukları ve bu gücün bir göstergesi olarak Oğuz Han'ının kızını istemesi önemlidir.

Avşar ismine ilk defa M.Ö. 500'li yıllarda rastlanmaktadır. Artvin'in Hopa İlçesi'nin yerinde bulunan kasaba ve yakındaki ırmak bu dönem yazarlarınca Absaros diye tanıtılmıştır. Yunanca'da (c,ç,ş) sesleri olmadığından dolayı ve tekil belirten "os" son ekini çıkarınca bu kelimenin en eskiden

Apşar diye söylenen Bozok kolu Avşar olduğunu anlıyoruz.[36] Çünkü Türkçe’de “f, v” sesleri yoktu ve yerlerini “ p,b” sesleri karşılıyordu. Dolayısıyla Avşar /Afşar ismi M.Ö. Abşar/Apşar şeklinde söylenmekteydi.

Aynı yıllarda çevre yer isimleri arasında Karinet (Oğuzlar’ın Karkın Boyu) Azgur (Yazgur=Yazır Boyu), Tumanis (Tuman=Duman, Mete’nin babasının adı ile aynı) Kalarçet (Kalaç=Halaç Boyu) gibi yer adlarının bulunması dikkat çekicidir ki bölgede M.Ö. 500’lü yıllarda bir Türk göçü veya hakimiyeti olduğunu gösterir.

M.Ö. 680 yılında Kimmerler’i yurtlarından atan Sakalar Kafkasya, Doğu Anadolu ve Batı İran’a hakim oldular. Bu fetih esnasında Saka Türk birliğine dahil bir çok Türk boyu vardı ve bunlar buralarda yurt tutarak yerleşmişlerdir. [37] M.Ö. 249 yılında devlet kuran Oğuzlar Arsaklar adıyla (Partlar) İran tahtına geçtiler. Doğu Anadolu, Batı İran ve Kafkasya’da hakim oldular. M.Ö. 53 yılında Harran civarında Romalıları yenerek, anılan bölgelerde küçük Arsaklılar devletini kuran Val Arsak (Ärsak), Kafkaslar’dan ve Bizans’tan gelecek saldırılara karşı perde vazifesi görüyordu. M.S. 226 yılında Büyük Arsaklılar yıkılınca bölge tamamen Küçük Arsaklılar’a kaldı. M.S. 429 yılında yıkıldı. Küçük Arsaklı Devleti yıkıldı. Bu devlet yıkıldıktan sonra 16 beyliğe ayrıldı ki bunlardan birisi de Dede Korkut hikayelerinde geçen Avşar Bey sülalesinden Ardzeruni beyliğidir.[38] 908 tarihinde Sacoğlu Yusuf, Ardzeruni Kralı Haçik Gagık’a taç giydirek kendisine bağlamıştır. Daha sonra Selçuklu akınları sırasında yurdunu koruyamayacağını anlayan Kral Senekerim Hıvhanes Bizans ile anlaşarak 1021’de Van bölgesini Sivas ile değiştirdi. 1080 yılında ise Selçuklular tarafından ortadan kaldırıldı.[39]

Buralarda yurt tutan boylar arasında Salur, Döğer, Yazır, Peçenek, Avşar gibi Oğuz boyları vardır.

Avşarlar da Saka Türk Birliği’ne dahil olarak M.Ö. 680’li yıllarda Kafkasya’dan gelerek, Gürcistan, Azerbaycan ve Van bölgesine yerleşmişlerdir. Arran-Albanya-Avganya bölgesinde Avşar Cevanşir kabilesinin hakim olduğunu görüyoruz ki Gürcistan’da bunların sınırları içindeydi. Hatta Arap orduları

Gürcistan'ı fethetdiklerinde tahta Hristiyanlaşmış bir Türk Prensi olan Cevanşir vardı.[40] Yine bu dönemlerde Hazar Kağanlığı'nın Kafkaslar'a akınlar yaptığını görüyoruz ki; Cevanşirler bu saldırılara karşılık vermiş ancak yenilmişler, Prens Cevanşir ise 7 yıl esaret altında kalmıştır.[41]

Görüldüğü üzere Avşar'lar özellikle Arran (Karabağ) bölgesini yurt tutarak, Selçuklu fethine kadar burada kalmışlardır. Buradaki Avşar'lar Hülagi Han zamanında Anadolu'ya getirilen ve Timur zamanında Karabağ nakledilen Avşarlar'la birleşerek Otuziki Cevanşir (32 boydan müteşekkil) adını almışlardır.[42] Osmanlı arşiv belgelerine göre bunların varlığı İslamiyet öncesine kadar gitmektedir.[43]

İslamiyet'in çıktığı ve yayıldığı dönemlerde (570-750) Avşar'lar Iğdır ve Ardahan'a yerleşmişlerdir.[44] Göçten evvelde Oğuz Eli içerisinde kalabalık ve önemli bir boy olan Avşar'lar hakkında X.yy gezginlerinden olan El Makdisi, Türk sınırında Avşar isimli bir köyden bahsetmektedir. Kaşgarlı Mahmut'da "Sirderya bölgesinde ve bu bölgelerin kuzeyinde yaşayan Türkmenler'den, ırmak kıyısında yerleşik hayat süren, çiftçilik ve tüccarlıkla uğraşan yatuk (tembel) adı verilen Oğuzlar'dan bir kısmı Avşarlar'dandır" demektedir.[45]

Avşar Türkmenleri de, diğer Oğuz – Türkmen boylarıyla birlikte Müslümanlığı kabul etmişler ve Anadolu'ya göç ederek yurt tutmuşlardır. Bu göçler sırasında çok büyük Avşar kitleleri Anadolu'nun Türkleşmesi ve İslamlaşmasında birinci derecede rol oynayarak artık enerjilerini Türk-İslam ülkesi için harcamışlardır. Ahmet Yesevi'nin müritlerinden olan ve Niyazabat'ta türbesi bulunan Avşar Baba,[46] Malazgirt Savaşı'ndan sonra Anadolu'da İslamiyet'i yayan Alperenlerden Abdil Dede, Karaağaç Baba ve nice gazi dervişler bu ülke uğruna hayatlarını feda etmişlerdir. Bu sayededir ki Anadolu denilen yer artık ilelebet Türk vatanı, İslam toprağı olmuştur.

Avşarlar'ın bu göç olayı sonucu Anadolu'da yer adı olarak Kayı'dan sonra ikinci sırada olması (86 yer adı) Anadolu'nun fetih ve iskanında en önemli boylardan biri olduğunu gösterir. Selçuklular zamanında faaliyetleri ile kaynaklara geçmiş 3-4

boy vardır ki birisi Avşarlar'dır. Bunlardan Avşarlar'ın kitle halinde Anadolu'ya gelmeleri Aksungur ve oğlu İmameddin Zengi ile XI.yy sonlarına doğrudur ve kuzeyde Suriye ve Irak'ta hakim olmuşlardır. Diğer bir kitle de XII.yy başlarında Arslan ve Küştogan idaresinde İran'ın Hunistan bölgesinde 40 yıldan fazla beylik sürmüşlerdir.[47] Ayrıca Karamanoğulları, Germiyanogulları, İnançoğulları gibi beylikler de Avşarlar'dandır ki Anadolu'da ne denli güçlü oldukları anlaşılır. Danişmendli Devleti ile Artuklu beyliklerinde de[48] Avşarlar faaliyet gösterdikleri gibi, Dulkadirli'leri kuran boylardan birisidir.[49] Yine Avşarlar XV.yy'da Akkoyunlu faaliyetlerine katıldıkları anlaşılıyor. Safevi Devleti'nin kurulmasına müteakip çok sayıda Avşar topluluğu İran'a gitmiş ve büyük bir güç kazanmışlar, neticede bunlardan Nadir Şah, Safeviler'in Avşar hanedanlığını kurmuştur.

Avşarlar bu bilgilerden anlaşılacağı üzere, tarihimizde devamlı rol oynamış büyük bir boydur. Bu bakımdan hiç bir Oğuz boyu onunla mukayese edilemez.

Harzemşahlar zamanında da Avşarlar'ın çok kalabalık ve zengin bir kabile olduğunu ve Hemedan-Ahlat bölgelerinde yaşadıklarını Celaleddin Harzemşah'ın bunlardan yüklü ganimet aldığını görüyoruz.[50]

C.İslami Dönemde Faaliyetleri-Kurdukları Devletler

Avşarlar'ın Anadolu'ya yerleşmede nüfuslarının çok ve etkinliğinin devamlı olduğunu görüyoruz. Böyle bir yapıya sahip bir boyun devlet kuramaması düşünülemez. İşte Avşarlar'da muhtelif zaman ve mekanlarda bir çok devlet beylik ve hanedanlıklar kurmuşlar, bir çok mühim olaylara karışmışlar ve adlarını zamanımıza kadar yaşatmışlardır.

Avşarlar Orta Asya'dan tamamen koparak İran, Suriye ve Anadolu'ya XI.yy'da Selçuklu İmparatorluğu'nun kuruluşundan sonra gelmişlerdir.

a. Musul Atabeyleri

Avşarlara ilk olarak XI.yy sonlarına doğru Aksungur idaresinde Suriye'ye gelmişlerdir.[51] Aksungur Oğuzlar'ın Avşar boyu

beylerinden Alturgan Bey'in oğludur. Aksungur idaresindeki Avşarlar'la birlikte önce Alparslan'a ve onun ölümüyle Melikşah'a bağlı bulundu. 1085 yılında Musul'u ele geçirerek Ukayli Hanedanlığı'na son verdi Halep'in fethi sonucu Kasım'üdd-devle unvanı ile Halep valiliğine getirildi. Melikşah'ın ölümüyle Saltanat mücadelesine atılan Tutuş önce Halep üzerine yürüyerek Aksungur'u itaat altına aldı. Fakat Tutuş'la anlaşamayan Aksungur Berkyaruk'un tarafına geçti. Tutuş Halep'e gelerek Aksungur'a savaş açtı. Berkyaruk'tan yardım göremeyen Aksungur yenilerek Tutuş tarafından öldürüldü.[52]

Aksungur'un ölümüyle yerine oğlu Musul Atabeyliği'nin kurucusu olan Zengi'nin geçtiğini görüyoruz. Irak Selçuklu Sultanı Mahmud Zengi'yi 1127'de Musul Valisi tayin etmişti. Zengi Musul'a hakim olunca büyük ve güçlü bir Türk devleti kurmaya çalıştı. Önemli Avşar topluluğu sayesinde güçlü bir konuma yükseldi. Zengi Haçlılar ile tesirli mücadelenin ancak siyasi birlik ile mümkün olacağını idrak eden ilk Türk devlet adamıdır. O bir taraftan yavaş yavaş Mesopotamya ve Kuzey Suriye'yi tek hakimiyet altında birleştirirken, bir taraftan da Haçlılar'a karşı başarılı savaşlar yaptı. Bu yolda İslamlığın zinde kuvvetleri olan Türkmenler'den geniş ölçüde faydalanmasını bildi.

1130 ve 1137'de Kudüs Kralı emrindeki Haçlıları bozguna uğrattı. Urfa Haçlı Kontluğu'nu yıkarak, 1144'de Urfa'yı aldı. Urfa'nın düşmesi II. Haçlı Seferi'nin yapılmasına sebep oldu.[53] Zengi Ukayliler'in elinde olan Caber kalesini kuşatıp teslimini beklediği sırada muhafızlardan biri tarafından öldürüldü (1146). Ölümünden sonra ülkesi ikiye bölündü. Halep merkez olmak üzere Suriye'de Nureddin Mahmut, Musul merkez olmak üzere El-Cezir'e de Seyfettin Gazi hükümdar oldular.

Ortaçağ Türk-İslam dünyasının en parlak simalarından olan Nureddin Mahmut, Haçlılara karşı başarılı savaşlar yaptı. O Haçlılar ile mücadelesinde Musul hakimi kardeşi Seyfettin Gazi ve yerine geçen Mevdud ile birlikte hareket etmiş ve Haçlılara karşı İslam cephesini birleştirmek için çok çalışmışlardır.

Yukarı Mezopotamya, Güneydoğu Anadolu ve Suriye'yi tek

hakimiyet altında toplayarak sultanlığını ilan eden (1153) Nureddin Mahmud'un prestiji Selçuklu Hanedanı'nı gölgede bırakacak kadar artmıştır. O Selahaddin Eyyubi'yi Mısır'a göndererek Fatımi Halifeliği'nin yıkılmasını sağlamıştır.[54] 1174'te ölümüyle ülkesi yavaş yavaş Selahattin Eyyubi'nin eline geçti. 1181'de Halep kolu sona erdi.

Musul'da ise; Mevdud'un ölümüyle birlikte Zengi'ler kendi içlerinde mücadele ederek zayıf düşmüşlerdir. Neticede Eyyubiler, Zengiler'in yerine geçerek, onların mirasına sahip çıktılar. Böylece 1221'de Zengi Devleti ortadan kalkmış oldu.

Musul Atabeyliği'nin kurulması ile Avşarlar kitle halinde birleşerek başlı başına bir güç oluşturmuşlardır. Bu zamanda Avşarlar devletin üst kademelerinde görev almışlardır. Ayrıca Selahaddin Eyyubi gibi bir şahsiyet yetiştirerek kendilerinden sonra da bölgenin Haçlılara karşı ayakta kalmasını sağlamışlardır. Moğol istilası sonucu buradaki Avşarlar, Anadolu'nun güneyine göç ederek diğer Türkmen oymaklarının da yardımıyla Karamanoğulları Beyliği'ni kuracaklardır.

- b. Şumla ve Devleti

XI.yy sonları ile XII.yy başlarında Avşarlar, Arslan kumandasında İran'ın Huzistan bölgesine gelmişlerdir.[55] Arslanoğlu Yakup Bey, Fars bölgesini almak için bir kaç kez Sungur'un üzerine yürümüşse de bozguna uğramıştı. Yakup Bey'den sonra Avşarlar'ın başında Şumla'yı görüyoruz. Şumla'nın asıl adı Aydoğdu, babası ise Küştogan idi. Şumla Huzistan ile Luristan'ın bir kısmını idare ediyordu. Onun zamanında Avşarlar önemli bir güç haline geldi. Öyle ki; ünlü Selçuklu emirlerinden Has Beg Azerbaycan'da oldukça güçlü olan Avşarlar'ın desteğini alabilmek için, Şumla ile dostluk kurmuş ve konumunu güçlendirmeye çalışmıştı.[56]

Şumla Lur denilen kürtleri destekleyerek Kuzey ve Batı Luristan'da küçük bir Atabeyliğin temellerini attı ve bu bölgeyi hakimiyeti altına aldı. Selçuklular'dan Melikşah'ı Huzistan'dan çıkararak buraya tamamen hakim oldu. Ancak, 1159'da Melikşah'a yenilerek en yakın emiri oldu. 1160'dan

sonra bir çok fetih ve yağma hareketlerine girişti. Bir ara Fars bölgesine hakim olduysa da kötü idaresi yüzünden tekrar Fars'tan ayrılmak zorunda kaldı.

Şumla çok hırslı bir kişiydi. İdaresine almak istediği bazı Türkmenler'in üzerine yürüdü ve yaptığı çarpışmada öldü (1176). Şumla cesur, zeki ve dirayetli bir şahsiyet idi. O bu meziyetleriyle Huzistan ve komşu bazı yörelerde Luristan'ın bir kısmını da içine alan bir beylik kurmuştu. Şumla'dan sonra yerine oğlu Şerafeddin Emiran geçti. Onun döneminde uzun bir süre Şumlaoğulları ile ilgili bir bilgiye rastlanmıyor. Bu, ülkenin sakin bir barış dönemi yaşaması ve siyasi olaylara karışmaması ile ilgili gözüküyor. Emiran'dan sonra başa geçen Su-sıyan'ın ölmesiyle(1194) oğulları arasında çıkan taht kavgasında halifeden yardım istenmesi beyliğin sonunu getirdi. 1194'te Halife ordusu Huzistan'ı işgal etti ve Şumla ailesini toplayıp Bağdat'a götürdü. Avşarlar'ın Huzistan ve Luristan'da 42 kaleleri vardı. Şumlaoğulları'nın para kestirdikleri de biliniyor.[57]

Taryhy makalalar